

התפילות הברכה THAT REPEAT IN JEWISH LITURGY

As we complete our study of the תפילות of שבת, ברכת הלכנה, which ideally should be recited on שבת מוצאי שבת, makes for an excellent subject to transition from the תפילות of שבת to the תפילות of ראש חודש, our next area of study. It also affords us an opportunity to discuss a rule of ברכות; i.e. that the wording of a התימת הברכה, the ending words of a ברכה, serves only one purpose. In other words, in the rare occasions when תפילות repeat the use of a התימת הברכה, they did so because they viewed the circumstances as being identical. Here are the few examples of התימת הברכה that appear under more than one circumstance in Jewish Liturgy:

מקדש השבת;

גאל ישראל;

מלך מהולל בתשבחות;

Our discussion this week will reveal one more:

מקדש ישראל וראשי חדשים.

If our thesis is correct that the התימת הברכה can only serve one purpose, then all the circumstances in which the above appear are always identical. Let us begin by examining the circumstances under which the ברכה of מקדש השבת appears. It is found at the end of the middle ברכה of עשרה in each of the תפילות of שבת, at the end of קידוש על הכוס and as the last ברכה of ברכות ההפטרה. What theme does the ברכה represent? It represents a declaration of the sanctity of שבת. When the ברכה appears in עשרה, it represents קידוש היום בדברים; declaring the sanctity of שבת with words. When the ברכה appears in קידוש על הכוס, it represents declaring the sanctity of שבת over a cup of wine. When it appears at the end of ברכות ההפטרה, it again represents קידוש היום בדברים. Why did the ברכות ההפטרה need a ברכה that represents a declaration of the sanctity of שבת? Before the destruction of the בית המקדש, the synagogue service on שבת consisted only of קריאת התורה and קריאת ההפטרה. The ברכות ההפטרה were included as a תפלה. That תפלה concluded with the ברכה of מקדש השבת so that the תפלה would include a declaration of the sanctity of שבת through words.

Now let us examine the ברכה of גאל ישראל. The ברכה appears as the third ברכה of קריאת התורה in תפלת שחרית and in תפלת ערבית. It also appears in the סדר after concluding the מצוה of יציאת מצרים. When it appears as the third ברכה of קריאת שמע in תפלת שחרית and in תפלת ערבית, its function is to conclude the performance of the מצוה of זכירת מצרים. Arguably it serves the same function at the סדר in concluding the performance

of the מצוה of סיפור יציאת מצרים. What is the theme of the ברכה? The ברכה of גאל ישראל serves as a request that just as G-d rescued the Jewish People from Egypt so too G-d should rescue the Jewish People under their present circumstances. Our thesis may put a dent into one of the more popular questions asked at the סדר: how do we distinguish between the מצוה of זכירת יציאת מצרים, which we fulfill on the night of פסח and the מצוה of סיפור יציאת מצרים, which we fulfill every night including the night of פסח? Perhaps by designating that both מצוות conclude with the same ברכה, חז"ל were broadcasting that the two מצוות are more similar than they are dissimilar¹.

The ברכה of מלך מהולל בתשבחות similarly serves the same purpose whenever it appears in the סידור. It appears at the end of the ברכה of ברוך שאמר, at the end of the ברכה of ישתבח in older versions of the ברכה, at the end of הלל and some recited it after completing לך ויתן on מוצאי שבת. In each instance, the ברכה serves as the conclusion to the recital of chapters of תהלים. That it appears at the end of the ברכה of ברוך שאמר should not be surprising. It is likely that the ברכה of ברוך שאמר began as the ברכה that ended a section of תפלת שחרית known as תפלת השיר which also consisted of chapters of תהלים.

Now let us examine ברכת הלבנה. ברכת הלבנה should not be confused with קידוש לבנה, the term used to describe the procedure followed by the בית דין to establish the first day of the new month by accepting eye witness testimony concerning the first appearance of the new moon. ברכת הלבנה is recited by the community upon seeing the new moon. Although the two rites are different, the link between them can be seen by the fact that מסכת סופרים provides that both conclude with the same חתימת הברכה; i.e. מקדש ישראל וראשי חדשים. By doing so, מסכת סופרים is further linking the two מצוות to the middle ברכה of עשרה of מוסף on ראש חודש which ends with the same חתימת הברכה. We can explain the link between the three by stating that each act represents the same theme; i.e. the declaration of the sanctity of the new month as established by the Jewish People. Let us examine the ברכה that was recited by the court after setting the new month and an early version of ברכת הלבנה, both of which are found in מסכת סופרים. First, the ברכה that was recited by the court after setting the new month:

מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק יט'—הלכה ז'—בראש חדש ישבו החבורות של זקנים, ושל בולווטין, ושל תלמידים, מן המנחה ולמעלה, עד שתשקע החמה. וצריך בברכת היין לומר, ברוך אתה יי א—להינו מלך העולם בורא פרי הנפן, ברוך אתה יי א—להינו מלך העולם אשר בעגולה?

1. An argument can be made that at first Jews did not perform the מצוה of זכירת יציאת מצרים at night as רבי אליעזר בן says in the הגדה except for on the first night of פסח. Later, once the practice to perform the מצוה of סיפור יציאת מצרים at night was accepted by all, חז"ל began to distinguish between the מצוה of זכירת יציאת מצרים and the מצוה of סיפור יציאת מצרים. By providing for the same חתימת הברכה for both מצוות, חז"ל may have left us a clue as to the former practice.
2. Please note that the words follow each other in alphabetical order.

להבין את התפלה

גידל דורשים, הורם ולימדם זמני חדשים, טיכם ירח, כילל לבנה, מינה נבונים סודרי עתים, פילם צורינו קרבי רגעים, שבם תיקן אותות ומועדים, דכתיב (תהלים קד', כ') עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו, ואומר, (ישעיהו סו', כב') כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני, נאום י-י, כן יעמוד זרעכם ושמכם, וחותרם, ברוך אתה י-י מקדש ישראל וראשי חדשים.

Translation: On Rosh Chodesh, from Mincha time until sunset, groups of elders and important people would sit together with the students. Once they set the date of the new month, they recited the following Brachos over a cup of wine: Borei Prei Ha'Gafen; Baruch Ata . . . who developed a circle of scholars, showed them and taught them the times of the month, created a set orbit for the moon, shaped the moon in the form of a circle, appointed wise ones to know how to set the calendar, who can establish to the minute the end of one month and the beginning of the next and through them establish months and holidays, as it is written: the moon was created so that the dates of the holidays could be set, the sun knew its path, and the verse: Just as each day that I create brings a fresh sky and a refreshed land, declares G-d, so too your children and your name will remain forever. Baruch Ata Hashem Mikadesh Yisroel V'Roshei Chadashim.

ואומר, הודו לי-י כי טוב, כהיום הזה, בירושלים ששים ושמחים כולנו במקום, אליהו הנביא, במהרה יבא אצלנו, המלך המשיח יצמח בימינו, שימנה את הימים כשנים בביניין בית המקדש, ירבו שמחות, ויענו העם ויאמרו אמן, ירבו בשורות טובות בישראל, ירבו ימים טובים בישראל, ירבו תלמידי תורה בישראל, מקודש החדש, מקודש בראש חדש, מקודש בזמנו, מקודש בעיבורו, מקודש כתורה, מקודש כהלכה, מקודש בתחתונים, מקודש בעליונים, מקודש בארץ ישראל, מקודש בציון, מקודש בירושלים, מקודש בכל מקומות ישראל, מקודש בפי רבותינו, מקודש בבית הוועד, הודו לי-י כי טוב כי לעולם חסדו, וכולכם ברוכים. ועל כל ברכה ותהלה היו אומרים, הודו לי-י כי טוב.

Translation: And he says: Acknowledge G-d because He is good. Like this day in Jerusalem, all of us joyous and happy in this place. May Elyahu Ha'Navi come soon to us. May the King Moshiach sprout in our time, who will hasten the building of the Beis Hamikdash so that years will feel like days. May joyous occasions increase. Those congregated answered: Amen. May good tidings increase among the Jewish People. May there be more joyous holidays for the Jewish People. May students of Torah multiply among the Jewish People. The new month is sanctified. It is sanctified on Rosh Chodesh. It has been sanctified at its right time. It has been sanctified by adding a day to the previous month. It is sanctified pursuant to the instructions found in the Torah. It is sanctified in accordance with Halacha. It is sanctified among the residents on earth and among the residents of the heavens. It is sanctified in Eretz Yisroel. It is sanctified in Tzzyon. It is sanctified in Yerushalayim. It is sanctified wherever Jews live. It is sanctified among our Rabbis. It is sanctified in the court; Hodu Lashem Ki Tov Ki L'Olam Chasdo. May all of you be blessed. And in response to each blessing and words of praise those congregated would say: Hodu Lashem Ki Tov.

Compare that text with ברכת הלבנה which also appears in the same source:

מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק יט-הלכה י-ואין מברכין על הירח אלא במוצאי שבת, כשהוא מבושם, ובכלים נאים, ותולה עיניו כנגדה, ומיישר את רגליו, ומברך, אשר במאמרו ברא שחקים, וברוח פיו כל צבאם, חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם, פועלי אמת שפעולתם אמת, וללבנה אמר שתתחדש באור יקר ועטרת תפארת לעמוסי בטן, שהם עתידים להתחדש

כמותה, ולפאר ליוצרים על כבוד מלכותו, ברוך אתה יי-י מקדש ישראל וראשי חדשים³. ואומר שלש פעמים, סימן טוב, סימן טוב, סימן טוב, תיהוי לכל ישראל, ברוך בוראך, ברוך יוצרך, ברוך מקדשך, ורוקד שלש רקידות כנגדה, ואומר שלש פעמים, כשם שאני רוקד כנגדך ואיני נוגע בך, כך אם ירקדו בני אדם כנגדי לא יגעו בי, תפול עליהם אימתה ופחד, ולמפרע, אמן אמן אמן, סלה הללויה. ואומר לחבירו שלש פעמים שלום עליך, וילך לביתו בלב טוב.

Translation: We do not recite the Bracha over the new moon except of Motzei Shabbos when a person is perfumed, and wearing nice clothes. He focuses his eyes towards the moon, stands straight and he recites the Bracha: Asher B'Ma' Amaro Bara . . . Baruch Ata Hashem Mikadesh Yisroel V'Roshei Chadashim. He then says: Siman Tov for the Jewish People, three times. Baruch . . . He then says to his friend three times: Shalom to you. He then goes home with a good feeling.

Apparently the form of the הברכה as we recite it; מחדש חדשים was part of בבל. מנהג בבל seems to imply that the הברכה of מחדש חדשים was recited as part of מנהג ארץ ישראל. However, the following source indicates that the הברכה as found in מנהג ארץ ישראל was the same as in בבל:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף מב' עמ' א'—ואמר רבי אחא בר חנינא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: כל המברך על החדש בזמנו, כאילו מקבל פני שכינה, כתיב הכא: (שמות י"ב) החדש הזה וכתוב התם (שמות ט"ו) זה א-לי ואנוהו. תנא דבי רבי ישמעאל: אילמלא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהן שבשמים כל חדש וחדש, דיים. אמר אביי: הלכך נימרינהו מעומד. מרימר ומר זוטרא מכתפי, ומברכי. אמר ליה רב אחא לרב אשי: במערבא מברכי ברוך מחדש חדשים, אמר ליה: האי, נשי דידן נמי מברכי. אלא כדרב יהודה. דאמר רב יהודה: ברוך, וכו', אשר במאמר ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם ששים ושמהים לעשות רצון קונם פועלי אמת שפעולתן אמת וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהן עתידין להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו ברוך אתה ה' מחדש חדשים.

Translation: Rabbi Aha ben Chanina also said in the name of Rabbi Assi in Rabbi Johanan's name: Whoever pronounces the benediction over the new moon in its due time welcomes, as it were, the presence of the Shechinah: for one passage states, This month; while elsewhere it is said, This is my G-d and I will glorify Him. In the school of Rabbi Ishmael it was taught: Had Israel inherited no other privilege than to greet the presence of their Heavenly Father once a month, it would have been sufficient. Abaye said: Therefore we must recite it in a standing position. But Meremar and Mar Zutra allowed themselves to be carried on shoulders when they pronounced the Bracha. Rabbi Aha said to Rabbi Ashi: In 'the West,' (Eretz Yisroel) they recite the following benediction: 'Blessed be He who renews the moons.' Whereupon he retorted: Such a simple blessing even our women folk pronounce! But one should rather use the following, in accordance with Rabbi Judah, who provides as follows: Praised etc. who created the Heavens with His word, and all their hosts with the breath of His mouth. He appointed unto them fixed laws and times, that they should not change their ordinance. They rejoice and are glad to do the will of their Creator. They work truthfully, for their action is truth. The moon He ordered that she should renew herself as a crown of beauty for those whom He sustains from the womb, and who will, like it, be renewed in the future, and magnify their Maker in the name of the glory of His kingdom. Blessed are You, O Lord, who renews the months.

3. Other versions of this text are found that present the ברכה as either מחדש חדשים, מקדש חדשים or מקדש ראשי חדשים.

SUPPLEMENT

מוצאי שבת *Two Customs Which Women Once Practiced On*

The following represent two customs that women once practiced on מוצאי שבת:

ספר כלבו סימן מא'—ונהגו הנשים לדלות מים במוצאי שבת תיכף ששמעו ברכו שמצינו באגדה שבארה של מרים בימה של טבריא וכל מוצאי שבת מחזירין על כל מעינות ועל כל בארות וכל מי שהוא חולה ויזדמן לו מים וישתה אפילו כל גופו מוכה שחין מיד נרפאין ומעשה באדם אחד שהיה מוכה שחין והלכה אשתו במוצאי שבת לשאוב מים ונתעכבה יותר מדאי, ונזדמן לה בארה של מרים ומלאה כדה מאותן המים. כיון שבאה אצל בעלה כעס עליה ומרוב כעסו נפלה כדה משכמה ותשבר הכד ונפלו מטפי המים על בשרו. ובכל מקום שנתזו המים נרפא השחין. ועל זה אמרו חכמים: לא עלתה בידו של רגזן אלא רגזנותו, ולכך נהגו לשאוב מים בכל מוצאי שבת כך מצאתי.

Translation: It was customary for women to draw water on Motzei Shabbos from a local well as soon as Barchu was recited based on the following Aggadah: the well that followed the Jews in the desert in the merit of Miriam, sister of Moshe Rabbenu, is now found in the Sea of Tiberias. On Motzei Shabbos that water flows into all the springs and all the wells in the world. Anyone who is sick for whom this water is brought and who drinks from it even though his whole body is infected with boils will be immediately healed. A story is told of one man who was infected with boils. His wife went one Motzei Shabbos to draw water and dilly dallied before returning home. The water she drew that night was water whose source was the well of Miriam and she filled her jug with those waters. When she returned home, her husband erupted in anger for her having taken so much time. As a result of his fury, she dropped the jug from her shoulder and the jug broke. During the course of the jug breaking, drops of the water spilled on her husband's body. Wherever the drops of water fell on his body, the boils disappeared. Based on this story our Sages declared: nothing good ever results from a moment of anger. In addition, the custom developed that women began to draw water from wells every Motzei Shabbos.

The custom did not last long as we see from the following:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רצט' סעיף י'—אסור לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל, ואם הבדיל בתפלה מותר אע"פ שעדיין לא הבדיל על הכוס. ואם צריך לעשות מלאכה קודם שהבדיל בתפלה אומר: המבדיל בין הקודש ובין החול בלא ברכה, ועושה מלאכה. הנהגה: וכן נשים שאינן מבדילין בתפלה יש ללמדן שיאמרו המבדיל בין קודש לחול קודם שיעשו מלאכה (כל בו). ויש אומרים דכל זה במלאכה גמורה כגון כותב ואורג, אבל הדלקת הנר בעלמא או הוצאה מרשות לרשות אין צריך לזה. מזה נתפשט המנהג להקל שמדליקים נרות מיד שאמרו הקהל ברכו, אבל העיקר כסברא ראשונה. ויש אומרים לדלות מים בכל מו"ש, כי בארה של מרים סובב כל מו"ש כל הבארות ומי שפוגע בו וישתה ממנו יתרפא מכל תחלואיו (כל בו). ולא ראיתי למנהג זה.

Translation: It is prohibited from performing any work before reciting Havdalah on Motzei Shabbos. It is sufficient if one recites Havdalah in Shemona Esrei even though he did not yet recite Havdalah over a cup of

wine. If he needs to perform work before reciting Shemona Esrei, he should say: Ha'Mavdil Bain Kodesh Oo'Vain Ha'Chol without a Bracha He can then perform the work he needs to perform. RAMAH: This rule should also be followed by women who do not recite Shemona Esrei on Motzei Shabbos. They should be taught to recite Ha'Mavdil Bain Kodesh L'Chol before they perform any work on Motzei Shabbos. Others say that the prohibition is for sophisticated work, like writing or weaving. However, simple tasks like lighting a candle or carrying from domain to domain may be performed. From this rule the practice began to allow the lighting of a candle in synagogue as soon as the congregation recited Barchu. However, the better procedure is to follow the prohibition. Some recommend the practice of drawing water on Motzei Shabbos because on Motzei Shabbos the well of Miriam visits all the wells and whoever comes in contact with those waters and drinks some of it is immediately healed. However, I have not seen the practice followed.

A second custom developed that women did not perform any work on ⁴מוצאי שבת:

ספר אבודרהם סדר מוצאי שבת-גרסינן בפסחים בפרק מקום שנהגו (נא', ב') העושה מלאכה במוצאי שבתות וימים טובים אינו רואה סימן ברכה לעולם. ודוקא קודם הבדלה קאמר כדאיתא בירושלמי בפרק מקום שנהגו נשי דנהיגי דלא למעבד עיבדתא באפוקי שבתא לאו מנהגא. פירוש אינו מנהג טוב עד דתתפני סדרא מנהגא. פירוש עד שישלימו סדר התפלה. ומיהו נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה כל מוצאי שבת.

Translation: We learned in Masechet Pesachim, in the chapter entitled: Makom Sh'Nahagu (51, 2): Whoever performs work on Motzei Shabbos or Motzei Yom Tov does not ever merit good fortune. That rule is specifically related to work done before performing Havdalah as we learned in the Jerusalem Talmud, in the chapter entitled: Makom Sh'Nahagu, that women who followed the practice not to work on Motzei Shabbos were not acting properly. This means it is not a good custom to work until after the prayers are completed in synagogue. Despite this source, it became the custom among women not to perform work during all of Motzei Shabbos.

The practice of women not performing work the entire ⁴מוצאי שבת was not accepted:

ערוך השולחן אורח חיים הלכות שבת סימן רצט'-סעף כב-איתא בירושלמי [פסחים פ"ד הל' א'] הני נשי דנהיגי דלא למיעבד עיבדתא באפוקי שבתא לאו מנהגא. כלומר אינו מנהג נכון כי אין שום טעם בזה עד דתתפני סדרא מנהגא כלומר עד שישלימו התפלה הוה מנהג כשר שלא לעשות מלאכה. ועל זה אמרו בש"ס דילן שם העושה מלאכה במוצאי שבת אינו רואה סימן ברכה [תוס' שם ד"ה העושה] ויש מי שכתב שנהגו הנשים שלא לעשות מלאכה כל הלילה של מוצאי שבת [מג"א סקט"ו] ואנחנו לא שמענו המנהג הזה שהוא כנגד הירושלמי. ונשי דידן רק עד אחר הבדלה אין עושות ואח"כ עושות כל המלאכות וכן עיקר:

Translation: We find in the Jerusalem Talmud: women who followed the practice not to work on Motzei Shabbos were not acting properly. In other words it is not a proper practice because there is no basis for the practice. However, work should not be performed until after the prayer services have been completed. That is the period covered by the statement made in the Babylonian Talmud that whoever performs work on Motzei Shabbos or Motzei Yom Tov does not ever merit good fortune. One commentator said that it was a valid practice for women to abstain from work on Motzei Shabbos. We have not heard of such a custom. It would go against the statement in the Jerusalem Talmud. Our women abstain from work only until after Havdalah is recited and then they go about their regular activities.

4. At some point, I heard of the custom that women do not do laundry on ⁴מוצאי שבת. Perhaps that custom emanated from this custom.